

ČASOPIS ZA KULTURU HRVATSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA
IZDAJE HRVATSKO FILOLOŠKO DRUŠTVO
GOD. 68., BR. 1., 1. – 40., ZAGREB, veljača 2021.

Hrvatski se jezik voli znanjem.

ZNAČENJA GLAGOLA

SMIJATI SE, NASMIJATI SE I NASMIJEŠITI SE

Zrinka Jelaska, Irena Stanić Rašin

Uvod

Smijeh je najčešće nenamjerna i prirodna refleksna reakcija na vanjski vizualni ili auditivni (smiješan lik, slika, šala, vic i sl.) ili unutarnji (misao, sjećanje na nešto smiješno) podražaj, za razliku od nenaravnoga, umjetnoga smijeha radi odašiljanja osobite poruke primatelju, tj. slušatelju (o tome će biti riječi poslije). Kao spontani osjećaj svojstven ljudskoj vrsti, smijeh je iznimno važan izraz dubokih ljudskih osjećaja. O sveprisutnosti i veličini utjecaja toga osjećajnoga očitovanja na čovjeka govore narodne izreke kao u (1).¹

- (1) I. Tko se zadnji smije, najslade se smije.
- II. Smijala se sova sjenici.
- III. Nasmiješila mu se sreća.
- IV. Gdje se ništa ne može pomoći, lijepo je bar nasmiješiti se (kineska poslovice).

¹ Primjeri u (1) i (2) s glagolima koji imaju isti korijen kao i imenica smijeh preuzeti su s Googlea, osim što je (2)VI. s HrWaC.

O smijehu i smijanju kao izrazu određene životne filozofije i pogleda na svijet, govore i mnogobrojni autorski citati, kao u (2).

- (2) I. Svaki dan bez smijeha uludo je potrošen (E. E. Cummings).
- II. Dan bez smijeha je propao dan (Charlie Chaplin).
- III. Ništa tako moćno, tako snažno ne otkriva čovjekovu narav kao smijeh (Goethe).
- IV. Svi se smiju isto na svim jezicima jer je smijeh univerzalna veza (Yakov Smirnoff).
- V. Smijeh je sunce koje tjera zimu s ljudskog lica (Victor Hugo).
- VI. Humor nije samo smijati se vicu. To je općenito stav prema životu (Lisa Rosenberg).

Svatko tko se ikada smijao može potvrditi da smijeh i smijanje imaju fiziološki i psihološki učinak na organizam. Osim što smo zaposlili mišiće čeljusti i trbuha, tijekom i nakon smijanja osjećamo i pozitivne psihičke promjene. Uostalom, *smijeh je najbolji lijek*; tako barem kaže izreka koja se na tražilici Google pojavljuje 15 000 puta, a George Gordon Byron poručuje: *Koristite svaku priliku za smijeh. To je najjeftiniji lijek.* (HrWaC)

U najopćenitijemu značenju smijeh je, dakle, osjećajna reakcija na nešto smiješno, često na vic ili šalu, prizor ili niz prizora, kao u (5). U rečenicama (5)I., (5)II. i (5)III. riječ je o iskrenomu smijehu.²

- (5) I. Smijali smo se *šalama, doskočicama i zgodama* koje smo slušali dok smo odrastali.
- II. *A smijali smo se vicevima* kako će se za par godina prodavati zrak u limenkama.
- III. Smijali smo se *slikama* naših profesora i smiješnim facama ljudi koje znamo.
- IV. Smijati se *filmovima* na youtube-u je prelako pošto većina ljudi ih stavlja radi ismijavanja.

Smijanje također može biti sastavni dio zabave, osobito u nabranju s drugim aktivnostima, kao u (6) ili kao izraz međusobne ljudske povezanosti, kao u (7).³

- (6) I. Jeli smo, pričali, smijali se i jako se zabavljali.
- II. Fratar nam je pustio neke opere pa smo počeli plesati, skakati, smijati se, ma stvarno je bilo super.
- (7) I. Pio je s nama, jeo je s nama i smijao se s nama.
- II. I kako smo sjedile na kavi nedavno, smijale se kao da se znamo dvadeset godina već, kao da smo zajedno odrasle, rekla sam joj neke stvari koje se ne usudim reći nekome koga vidim svaki dan.

O blagotvornosti smijeha i smijanja progovara i znanost, ako je suditi po portalima s popularno-znanstvenim savjetima, koji će se oprimjeriti u (3) i (4).⁴ Dok i jedan i

² Primjer (5)I. preuzet je s Portala sela Gata, blog.dnevnik.hr, primjer (5)II. s 24sata.hr, (5)III. iz No Amount of Effort Can Save You from Oblivion, a primjer (5)IV. s HrWaC.

³ Svi su primjeri s HrWaC.

⁴ Primjeri su s HrWaC.

drugi tekst u smijehu prepoznaju panaceju koja osigurava fizičko i psihičko zdravlje, autor drugoga teksta ipak dovodi u pitanje primjerenost smijanja u baš svakoj situaciji.

- (3) Smijati se je dobro za srce i pluća, [smijanje] povećava količinu kisika u tijelu, a to je dobro za respiratorni sustav. Znanstvenici su procijenili da dobar smijeh potiče srce da kuca jednako kao i 15 minuta vježbanja na biciklu. Istovremeno dolazi i do ispuštanja endorfina, dok je razina hormona stresa smanjena. Tijekom smijeha koordinirano radi niz mišića uključujući i one trbuha, lica, leđa i nogu. Smijeh djeluje povoljno i na imunološki sustav. Šale jačaju osjećaj pripadnosti i psihološki nas povezuju s drugima. Na taj način se suzbija i osjećaj otuđenosti koji je jedan od važnijih faktora koji doprinose depresiji.
- (4) Tijekom smijanja oslobađaju se hormoni sreće. Unosi se više kisika, poboljšava cirkulacija, smanjuje tlak, opuštaju se napeti mišići, a ujedno jačaju trbušni, te se pojačava kapacitet pluća. [Smijanje] pojačava entuzijizam i strast, otklanja usamljenost, otuđenost, umanjuje potrebu za sukobima i svađama te stvara optimistično raspoloženje i dobru volju. Osim toga, prirodni je face-lifting jer zateže kožu, sprječava starenje i daje koži sjaj. Smijeh je prirodni način za upravljanje emocijama, razvedravanjem, ravnotežom u razmišljanju i relaksaciji te ga treba koristiti više puta na dan i smijati se koliko god možemo, pa makar i u sebi, ako nije primjereno činiti to naglas.

Cilj rada

U ovome će se radu analizirati glagol *smijati se*, kao glagol-roditelj na koji se vežu glagoli *nasmijati se* i *nasmiješiti se*. Analizirani su *semantički* i *sintaktički* jer se na taj način jasnije očituju značenjske sličnosti i razlike budući da je jezično znanje bitno povezano sa znanjem o svijetu (Žic Fuchs, 1991.). Glagol-roditelj (eng. *parent cell*), koji označava izvor ostalih stanica od kojega nastaju stanice-kćeri (eng. *daughter cells*), glagol je najopćenitijega i najširega značenja od kojega nastaju srodni glagoli istoga ili sličnoga korijena. Primjerice, od glagola *smijati se* izvedeni su glagoli *nasmijati se*, *nasmiješiti se*, *nasmijavati*, *ismijati (se)*, *ismijavati*, *smiješiti se*, *smijuljiti se*, *smješkatiti se*, *osmjehnuti se*, *osmjehivati se*, *podsmjehivati se* i sl. Odabrana se tri glagola ponekad navode kao sinonimi pa će se ovim radom pokazati i značenja po kojima se razlikuju (Jelaska, 2007., 2008.). Želi se utvrditi i jesu li rječničke odrednice u odabranim hrvatskim jednojezičnim rječnicima dovoljno točne i iscrpne.

Metodologija

Izradom značenjskih tablica, određenjem pozitivnih i negativnih konotacija, kao i raščlambom sintagmi s načinskim, vremenskim, količinskim i mjesnim priložima i priložnim oznakama te usporedbama i drugim izrazima, odredit će se međusobni odnosi svih triju glagola. Istražit će se kakav je odnos glagola *nasmijati se* i *nasmiješiti se* prema glagolu-roditelju *smijati se*; pokazuju li *nasmijati se* i *nasmiješiti se*

se veći stupanj međusobne bliskosti ili su međusobno udaljeniji nego *smijati se* i *nasmijati se*.

Provedena raščlamba pokazat će je li potrebno dopuniti postojeće rječničke odrednice. Iako autori ne smatraju da kategorije i gradacije navedene u ovome radu iscrpljuju sve moguće stupnjeve, nijanse i izraze s glagolima *smijati se*, *nasmijati se* i *nasmiješiti se*, primjeri nađeni internetskom pretragom navest će se, uvjetno rečeno, od neutralne točke gradacijom u pozitivnom ili negativnom smjeru.

Građa i izvori

Izvori u ovome radu uključuju Rječnik hrvatskoga jezika (Anić, 1994.), Veliki rječnik hrvatskoga jezika (Anić, 2003., kraticom Veliki Anić), Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika (Školska knjiga, 2015.), Rječnik hrvatskoga jezika (Šonje, 2000.), Školski rječnik hrvatskoga jezika (Birtić i autori, 2012.), Hrvatski jezični portal, Hrvatski mrežni korpus (HrWaC) te tražilicu Google, a primjeri uključuju tekstove s internetskih foruma, iz dnevnih publikacija i književnih djela.

Rječničke odrednice

Primjerenost i neprimjerenost smijeha vidljive su i iz oprječnih konotacija odrednica imenice *smijeh* i srodnih glagola *smijati se*, *nasmijati se* i *nasmiješiti se*. Hrvatski jezični portal daje sljedeću etimologiju: „*prasl.* *směxъ (*rus.* смех, *češ.* smích), *smijati se (*rus.* смеját'sja), *latv.* smiet ← *ie.* *smeHi- (*skr.* smayate: smije se, *engl.* smile)“ te dvije odrednice, prvu s pozitivnom: 1. „izraz usana ili lica praćen mimikom i glasovnim reakcijama, svojstven samo čovjeku, izazvan vedrim, radosnim ili šaljivim povodom (*radostan smijeh*; *glasan smijeh*)“, a drugu s negativnom konotacijom: 2. „prenaglašen, simuliran ili posebno stiliziran smijeh ponesen negativnom emocijom i sl. (*zloban smijeh*; *podrugljiv smijeh*; *raskalašen smijeh*)“.

Smijati se

Usporedbom odrednica glagola *smijati se* u rječničkoj građi vidljivo je da se taj glagol pojavljuje u dva značenja, ovisno o tome je li nepravni povratni glagol ili ga slijedi neizravni objekt (prema Hrvatskoj školskoj gramatici) kao u Hrvatskome enciklopedijskom rječniku (u nastavku HER): 1. (∅) „prepustiti se smijehu, 2. (komu čemu) podsmijehivati se, ismijavati, izrugivati se, podrugivati se“.

Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika (u nastavku VRH) i Hrvatski školski rječnik (u nastavku HŠR) kao prvo značenje, u ulozi nepravoga povratnoga glagola, navode: 1. „ispuštati glasove koji pokazuju veselje i bezbrižnost“. Dok se u drugome značenju glagola *smijati se*, uz neizravni objekt, HŠR ograničava na 2. „činiti koga ili što smiješnim, izlagati koga ili što ruglu, pogrdno govoriti o kome ili čemu“ (~ *bratu*), sin. „rugati se, ismijavati, izrugivati se“, u VRHU su dodani primjeri *smijati se bratu*, *demokraciji*, *komu u lice*. Začudo, VRH ne bilježi razliku

između pozitivne i negativne konotacije glagola *smijati se*, iako pod 1. „ispuštati glasove koji pokazuju veselje i bezbrižnost“, uz *sretno ... se smijati*, navodi primjere koji su upravo suprotni od netom izrečene odrednice, *kiselo*, *zlobno*, *podmuklo se smijati*. Negativnu konotaciju izrijeckom ne spominje, ali donosi primjere sintagmi pozitivnih i negativnih konotacija (*debelo se smijati* – „smijati se s nasladom, pakošću“, *smijati se na sva usta* – 1. „jako se smijati, smijati se od srca, grohotom, vrlo srdačno i glasno se smijati“, 2. „glasno se rugati kome (smijehom), uživati u tome što se tko osramotio ili što je postao smiješan, rugati se, naslađivati se“ te iscrpnu odrednicu glagola *smijati se* s neizravnim objektom „činiti koga ili što smiješnim, izlagati koga ili što ruglu, pogrdno govoriti o komu ili čemu“.

Rječnik hrvatskoga jezika urednika Jure Šonje (u nastavku Šonje) navodi: 1. „razvlačenjem usana, osebnim izrazom lica i glasovima različita tonaliteta izražavati vesele, smiješne, podrugljive i sl. osjećaje“: *sretno se smijati*, ~ *vicu*, *kiselo se smijati*, *zlobno se smijati*, *podmuklo se smijati* (čime, za razliku od VRHA bolje povezuje odrednicu s primjerima) 2. „podrugivati se“ ~ komu u lice te donosi i izraz „najslađe se smije tko se zadnji smije“ s objašnjenjem „na kraju se vidi pobjednik“. Potonja je poslovice u VRHU još detaljnije opisana: „kaže se da se najviše veseli onaj za kojega se pokaže da je imao pravo“. Dakle, u svim se navedenim rječnicima glagol *smijati se* s neizravnim objektom („smijati se komu, čemu“) prikazuje isključivo u negativnom značenju.

Rječničke odrednice glagola *smijati se* u prvom značenju, u ulozi nepravoga povratnoga glagola, uključuju sljedeće: „prepustiti se smijehu“, „ispuštati glasove koji pokazuju veselje i bezbrižnost“, „razvlačenjem usana, osebnim izrazom lica i glasovima različita tonaliteta izražavati vesele, smiješne, podrugljive i sl. osjećaje“.

Nasmijati se

Glagol *nasmijati se* ima nekoliko značenja. Rječnik hrvatskoga jezika (u nastavku Anić, 1994.), pod natuknicom 2 a., navodi „do sita se smijati“, a pod 2 b. „početi se smijati; osmjehnuti se“. U Šonjinu rječniku stoji: a) „udariti u smijeh“: ~ *se vedro*, ~ *se podrugljivo* i b) „puno, dugo se smijati“: *nasmijali smo se danas*. VRH i HŠR navode pod 1. „početi se smijati, udariti u smijeh“ (*Nasmijao se čim me je ugledao*), a pod 2. „mnogo i dugo se smijati“ (*Dobro smo se nasmijali*).

Iz navedenih odrednica vidljivo je da je u značenju „puno, mnogo se smijati“ glagol *nasmijati se* gotovo istoznačan glagolu *smijati se* („puno, dugo, do sita se smijati“). Kako bi se utvrdilo u kojoj se mjeri glagoli *smijati se* i *nasmijati se* značenjski podudaraju, kroz semantičko-sintaktičku raščlambu ispitat će se može li, i u kojoj mjeri, glagol *nasmijati se* služiti kao zamjena glagolu *smijati se*.

Nasmiješiti se

U HŠR glagol *nasmiješiti se* određuje se ovako: „blago poviti usne prema gore, obično zbog čega ugodnoga“; sin. osmjehnuti se. U Šonjinu rječniku stoji: „napraviti smiješak, osmjehnuti se: ~ *komu*“. Anićev rječnik i Hrvatski jezični portal donose odrednicu: „malo se nasmijati, osmjehnuti se“, dok u VRHU stoji „malo se nasmijati, lagano razvući usta u osmijeh“, uz razlikovanje pozitivne (*nasmiješiti se prolazniku*) i negativne (*kiselo se nasmiješiti*) konotacije, uz sinonimiju s glagolom *osmjehnuti se*.

Dakle, svih pet rječnika navodi sinonimiju glagola *nasmiješiti se* i *osmjehnuti se*. VRH i povratnom pretragom glagol *osmjehnuti se* određuje glagolom *nasmiješiti se*. U Šonje odrednica je glagola *osmjehnuti se* „pokazati, napraviti osmijeh: ~ *komu*“, s izostankom sinonima *nasmiješiti se*. Slično je i s HEROM koji glagol *osmjehnuti se* određuje: „imati u trenutku osmijeh na licu“, također bez navođenja glagola *nasmiješiti se* kao sinonima. Stoga je pitanje jesu li glagoli *nasmiješiti se* i *osmjehnuti se* doista pravi sinonimi. Zanimljivo je da se u Anićevu rječniku iz 1994. navodi *osmjehnuti se* kao sinonim glagolu *nasmijati se*, ali se u Velikom Aniću (2003.) glagol *osmjehnuti se* ne navodi više kao sinonim glagola *nasmijati se*.

Semantičko-sintaktička raščlamba triju glagola

U ovom će se poglavlju detaljno razmotriti odnosi glagola *smijati se*, *nasmijati se* i *nasmiješiti se* u pojedinim kontekstima. Promotrit će ih se uz načinske, vremenske, količinske i mjesne priloge i priložne oznake, kao i u sintagmama s dijelovima tijela te u oprjeci s glagolom *plakati*. Posebna će se pozornost pokloniti ovjerenosti svih triju glagola s vremenskim priložima i priložnim oznakama te razlučivanju pozitivne i negativne konotacije toga izraza u različitim kontekstima.

Načinski priloz i priložne oznake

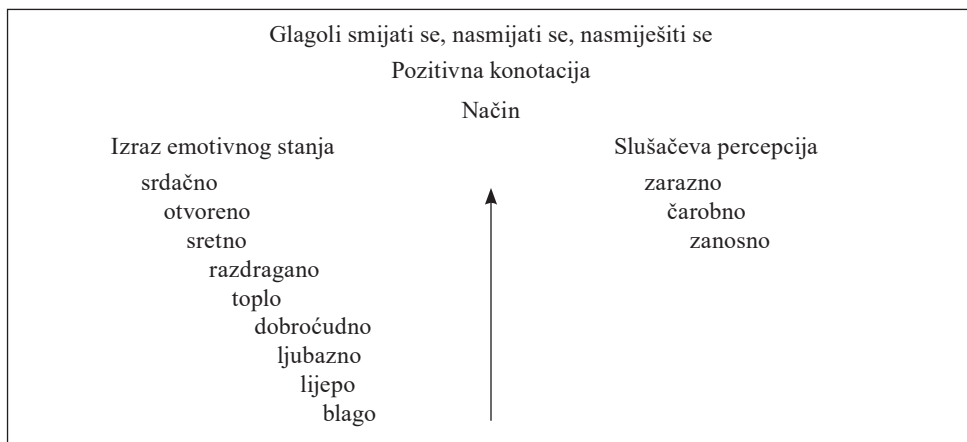
Načinski se priloz koji odražavaju osjećajno stanje u određenoj mjeri očituju i vizualno (primjerice, srdačan, otvoren ili lijep smijeh odrazit će se na licu smijača), ali priloz navedeni u skupini „dojma“ govore više o slušačevu nego o smijačevu osjećajnomu stanju. Priloge *sretno*, *veselo* i *razdragano* mogu zamijeniti priložne oznake *od sreće*, *od veselja*, *od dragosti* i sl.

Primjeri s glagolom *smijati se* s pozitivnom konotacijom mogu se podijeliti u dvije skupine: izraz osjećajnoga stanja smijača i slušačeva dojma, tj. načina kako prima smijačevo stanje, kako ga doživljava, što će biti jasnije iz rečenica u (8) te iz tablice 1:⁵

⁵ Primjer (8)I. preuzet je iz Robert Božac, Cice u Raši, (8)III. preuzet je iz Jurij Hovanski, Hovansky ciroza, primjer (8)IV. iz Eduard Pranger, Ples na žici, primjer (8)V. iz Đoković, Otvoren sam za sve vrste zabave, a primjer (8)VI. iz Virtually Me, dok su primjeri (8)II. i (8)VIII. autorski. Primjer (8)IX. preuzet je iz knjige J. P. Kamova Isušena kaljuža, primjer (8)X. iz Begovićeve knjige Giga Barićeva, primjer (8)XI. iz Darko Macan, Irina, primjer (8)XII. iz Alberto Moravia, Tko je bila Daisy Miller, dok su primjeri (8)VII. i (8)XIII. s HrWaC.

- (8) I. *Blago* se smijao rukujući se s nama.
 II. Bila je lijepa i *lijepo* se smijala.
 III. Činjenica da se naša subkultura *ljubazno* smijala vašim parodijama, ne znači da sada imate *carte blanche* za odvratno.
 IV. U Libiji je alkohol zabranjen, smijao se *dobroćudno*.
 V. Na pitanje o „raperskoj“ suradnji s Ivom Karlovićem, *toplo* se nasmijao.
 VI. Gledat ću ih kako se krevelje u ogledalo dok misle da ih nitko ne vidi, i smijati se *razdragano*.
 VII. Smijao se *veselo*, vraćajući se na temu.
 VIII. Smijala se *sretno*, uživajući u svakom trenutku provedenom s djecom.
 IX. Mislilo se je naglas, smijalo *otvoreno*.
 X. Ona se *srdačno* smijala na ono, što sam ja pripovijedao.
 XI. Bio je visok i naočit, smijao se *zanosno* i često.
 XII. *Čarobno* se smijala i dodala: „Ne prepoznajete me?“
 XIII. Smijala se na sav glas, tako *zarazno* da sam se i ja počeo smijati.

Tablica 1. Pozitivna konotacija glagola *smijati se*, *nasmijati se*, *nasmiješiti se* s načinskim priložima

Zamjenom glagola *smijati se* glagolom *nasmijati se* u rečenicama u (9) značenje bi se malo promijenilo jer *smijati se* podrazumijeva dulje trajanje, a *nasmijati se* kraće. Jasno je da to proizlazi iz glagolskoga vida, ali značenjske odrednice ne bi trebale počivati na znanju izvornih govornika o načelnim razlikama između vid-skih parova, posebno stoga što svi parovi nisu svi pravi, tj. parnjaci, ali i stoga što dobri rječnici trebaju omogućiti i učenje značenja pojedine riječi (Jelaska, Cvikić i Novak, 2001.). Glagol *nasmiješiti se* uključio bi slabiji intenzitet i još kraće trajanje. S obzirom na nesvršeni vid glagola *smijati se*, svršeni su glagoli *nasmijati se* i *nasmiješiti se* značenjski bliži.

- (9) Smijao se blago, ljubazno, dobroćudno, toplo, otvoreno, razdragano, veselo, sretno, zanosno, čarobno, zarazno.

Na sličan zaključak navode i primjeri načinskih priloga i priložnih oznaka s negativnom konotacijom. U ovoj su analizi oni podijeljeni na spontane, koji su izraz osjećajnoga stanja, kao u (10), i umjetne, koji mogu označavati slušačev dojam, kao u (11):⁶

- (10) I. *Preko volje se smijemo slijedeći ovu autopsiju naše mediokritetske epohe, lišeni sna da ćemo promijeniti život.*
II. *Smijao se kako bi prikrio nervozu.*
III. *On mirno stoji, zamišljeno se smije složivši ruke na leđima te ravnodušno čeka dok bude na njemu red.*
IV. – Sutra – *smijao sam se bolno i trpk.*
V. *Da, gorko se smijala u posvemašnjoj nevjerici.*
VI. *Načelnikovica, i ona se smijala, ali ne tako od srca, smijala se kiselo.*
- (11) I. *Dvije su stajale pored njega, koketno ga gledajući, dok ih je on obrgrlio oko ramena i raskalašeno se smijao.*
II. *Sjedio je nasuprot mene i gadno se smijao, gotovo izazivački.*
III. *Vikao je na suca, gledatelje, skupljače loptica, htio gađati golubove, smijao se ironično kad bih ja nešto pogodio po crti.*
IV. *Sad imam laganu paranoju da chatam s nekim njegovim nickom i da mi se gadno smije.*
V. *Prezirno se smiju kad / skuže da sam sanjar / jer su svjesni di žive / i kako žive jasna stvar.*
VI. *Sjećam se da me je u osnovnoj školi jedan dečko imao na piku, sjedio je ispred mene i iz sve snage mi nogu od stolice nabio na cipelu i pokvareno se smijao.*
VII. *Had se pakosno smijao i dohvatio je trozubac, spreman zadati mu posljednji udarac.*
VIII. *Kako nam se samo perfidno smije u facu!!!!*
IX. *Prvi tren kad smo je nazvali je rekla da tog gospodina ne poznaje, smijala se usiljeno.*
X. *Naime, gotovo svi junaci BB-a su bili uštogljeni, govorili su previše namješteno, pokušavali su biti prekomjerno duhoviti, nepotrebno su pričali, smijali se na silu.*

⁶ Primjer (10)I. preuzet je iz Pierre Merot, Sisavci, primjer (10)III. iz Ante Kovačić, U registraturi, Wikizvor, Prvi dio, primjer (10)IV. iz Vjenceslav Novak, Dva svijeta, primjer (10)V. iz Jane Feather, Srebrna ruža, a primjer (10)VI. iz Miljenko Smoje, Kronika o našem malom mistu. Primjer (11)I. preuzet je iz Milan Kundera, Šala, primjer (11)II. iz Anto Gardaš, Obračun s Vodenjakom, primjer (11)IV. iz Forum.hr, primjer (11)V. iz Elemental, Male stvari, primjer (11)VI. iz Seoska idila, primjer (11)VII. iz Susan Firestone, Posejdonov pad, a primjer (11)VIII. iz 24sata.hr. Ostali primjeri preuzeti su s HrWaC.

- XI. Smijala se pomalo *sablasno*, *nadnaravno*.
- XII. Smijao se *zlobno*, vidjevši koliki je strah prouzročio kod obitelji Maričić.
- XIII. No, nitko nije vjerovao djevojčici Plimi, već su joj se *zlurado* smijali.
- XIV. Nitko se nije *podrugljivo* smijao kad je pala na dodjeli penjući se po svoj kipić.

U podskupinu glagola *smijati se* s načinskim priložima koji izražavaju umjetni smijeh pripadaju oni u kojima smijač smijehom izražava osjećaj suprotan onomu što osjeća, tj. služi se smijehom kao sredstvom za prikriivanje drugih osjećaja, često radi vlastite koristi kao u (12):⁷

- (12) I. A zapravo svi su se *namješteno*, *udvornički* smijali silnikovim hirovima, osim fratara.
- II. – Ali pazite –, začuo se glas koji se očito *prijetvorno* smijao.
- III. Jer su se svi *ulizivački* smijali njenim zlobnim komentarima.

Načinski prilozi s negativnom konotacijom grafički su prikazani u Tablici 2.

Tablica 2. Negativna konotacija glagola *smijati se*, *nasmijati se*, *nasmiješiti se* s načinskim priložima

Glagoli <i>smijati se</i> , <i>nasmijati se</i> , <i>nasmiješiti se</i>		
Negativna konotacija		
Spontani	Umjetni	
Izraz emotivnog stanja	Slušačeva percepcija	Radi vlastite koristi
preko volje	raskalašeno	namješteno
usiljeno-na silu	izazivački	prijetvorno
kako bi prikrio nervozu	ironično	udvornički
zamišljeno	prezirno	ulizivački
bolno	gadno	
trpko	pokvareno	
gorko	podrugljivo	
kiselo	zlobno-zlurado	
	pakosno	
	perfidno	
	sablasno-nadnaravno	

Zamjena glagola *smijati se* glagolom *nasmijati se* pokazala bi da su rečenice kao u (13) ovjerene, no da im je značenje ipak malo promijenjeno, kao što je to slučaj i s primjerima u (9).

⁷ Primjer (12)I. preuzet je iz Ivan Šarčević, Zapisi iz Daidžistana: Vrijeme i šala, primjer (12)II. iz Lav Nikolajevič Tolstoj, Uskrnuće, a primjer (12)III. s Forum.hr.

- (13) nasmijati se preko volje, usiljeno, nasilu, zamišljeno, kako bi prikrio nervozu, bolno, trpko, gorko, kiselo, ironično, podrugljivo, raskalašeno, gadno, prezirno, zlobno, zlurado, pokvareno, pakosno, perfidno, sablasno, nadnaravno, namješteno, prije tvorno, udvornički, ulizivački

Prilog *nehotice*

Prilog *nehotice* pripada zasebnoj skupini jer implicira spontanu, prirodnu reakciju koja može imati i pozitivnu, kao u (14), i negativnu konotaciju, kao u (15):

- (14) Vidite, ja sam se tako *nehotice* morala smijati, bila sam tako razveseljena vašim riječima.⁸
(15) *Nehotice* su se nasmijali kada je slijepac udario glavom o rasvjetni stup.⁹

Prilog *slatko*

Načinski prilog *slatko* može imati i pozitivnu i negativnu konotaciju, ovisno o tome je li osoba ili stvar kojoj se smije za pohvalu, kao u (16),¹⁰ ili pokudu, kao u (17):¹¹

- (16) Umrla je proljetos, da se više ne muči, tetka Anđa iz Nušičeve ulice
Živjela slatko osamdeset i koju, jela slatko, smijala se *slatko*
I umrla tako, u snu sa smiješkom.
(17) Smijao se *slatko* toj seljačkoj dosjetljivosti i tome kako je struja stresla djecu-kradljivce.

Glasnoća

Smijeh se ponajprije izražava i prima zvukom, pa će se ovdje analizirati njegova auditivna očitovanja te raščlaniti značenje ovisno o glasnoći smijeha. I ovdje je, kao i u prethodnim kategorijama, uočljiva određena gradacija u odnosu na glasnoću smijeha, kao u (18):¹²

- (18) I. Ja sam šuteći rezala šampinjone, pijuckala pivicu i smijala se *u sebi*.
II. Susjed Kruhonja, koji ima pekarnicu u svojoj kući, promatrao ju je i *smijao se, potiho*.
III. Smijala se *tih* i slušala pažljivo ono o čemu joj je pričao, a on je ugađao svakoj njenoj želji.
IV. Renata će, *zvonko* se smijući: „Izgleda da ima nešto u meni!”
V. Smijala se *glasno* i bez ustručavanja.
VI. Smijao se *na sav glas*.
VII. Uskoro su se seoska djeca skupila ispred prozora i smijala se *iz sveg glasa*.
VIII. Ha, ha, ha! – smije se *krupnim glasom* seoski gavan.
IX. Smijao se *grohotom* i zabavljao cijelu plažu.

⁸ Primjer preuzet iz Gabriele Preisove, Seljanka iz Koruške.

⁹ Primjer je autorski.

¹⁰ Primjer je preuzet iz Miljenka Jergovića, Sevdah za Vjenceslava Šulca, Hauzmajstora.

¹¹ Primjer je s Forum.hr.

¹² Primjer (18)II. preuzet je iz Silvija Šesto, Bum Tomica, (18)III. iz Odmak, primjer (18)IV. s Forum.hr, (18)VIII. iz Ante Kovačić, U registraturi, Wikizvor, Drugi dio, a ostali s HrWaC.

X. Raka ima koliko hoćeš, naročito kod pušača, nasmija se *grleno*.

XI. Smijao se *glasno*, zaista *gromoglasno*.

U nekima je od tih rečenica, zahvaljujući kontekstu, lako određivo je li konotacija pozitivna (18)IX. ili negativna (18)VII., dok u drugih to nije moguće zaključiti (18)VI.

Kako bi se odredilo može li se svim navedenim prilozima i priložnim oznakama poslužiti u oba slučaja, u tablici 3. uvršteni su u rečenicama s izričitim pozitivnim ili negativnim kontekstom. Tablica pokazuje da se prilozi i priložne oznake koji određuju glasnoću mogu podjednako upotrijebiti i u pozitivnim i u negativnim kontekstima s glagolima *smijati se* i *nasmijati se*. Kako glagol *nasmiješiti se* ne podrazumijeva ispuštanje glasa, već samo promjenu mimike lica, on se ne može pojaviti uz te priloge i priložne oznake.

Tablica 3. Pozitivna i negativna konotacija glagola *smijati se* i *nasmijati se* s priložnim oznakama koje označavaju glasnoću

Glagoli smijati se, nasmijati se		
	Glasnoća	
Pozitivna konotacija		Negativna konotacija
(Na)smijala se gromoglasno, sretna zbog neočekivane pobjede.	<i>gromoglasno</i>	(Na)smijala se gromoglasno, sretna zbog njegova poraza.
(Na)smijala se grleno, sretna zbog neočekivane pobjede.	<i>grleno</i>	(Na)smijala se grleno, sretna zbog njegova poraza.
(Na)smijala se grohotom, sretna zbog neočekivane pobjede.	<i>grohotom</i>	(Na)smijala se grohotom, sretna zbog njegova poraza.
(Na)smijala se krupnim glasom, sretna zbog neočekivane pobjede.	<i>krupnim glasom</i>	(Na)smijala se krupnim glasom, sretna zbog njegova poraza.
(Na)smijala se glasno, sretna zbog neočekivane pobjede.	<i>iz sveg glasa</i>	(Na)smijala se iz sveg glasa, sretna zbog njegova poraza.
(Na)smijala se glasno, sretna zbog neočekivane pobjede.	<i>na sav glas</i>	(Na)smijala se na sav glas, sretna zbog njegova poraza.
(Na)smijala se glasno, sretna zbog neočekivane pobjede.	<i>glasno</i>	(Na)smijala se glasno, sretna zbog njegova poraza.
(Na)smijala se zvonko, sretna zbog neočekivane pobjede.	<i>zvonko</i>	(Na)smijala se zvonko, sretna zbog njegova poraza.
(Na)smijala se tiho, sretna zbog neočekivane pobjede.	<i>tiho</i>	(Na)smijala se tiho, sretna zbog njegova poraza.
(Na)smijala se potihlo, sretna zbog neočekivane pobjede.	<i>potihlo</i>	(Na)smijala se potihlo, sretna zbog njegova poraza.
(Na)smijala se potajno, sretna zbog neočekivane pobjede.	<i>potajno</i>	(Na)smijala se potajno, sretna zbog njegova poraza.
(Na)smijala se u sebi, sretna zbog neočekivane pobjede.	<i>u sebi</i>	(Na)smijala se u sebi, sretna zbog njegova poraza.

Nastavit će se u sljedećem broju